

je uzakonil običaj malenkostnih, strupenih laži, iz sfere bolestrnega samoljubja, idejnega sektantstva, vsakojake neodkritosrčnosti — z eno besedo, iz vse te nečemurnosti vseh nečemurnosti, ki omrzuje čustvo in pokvarja um. Jaz sem se rodil in vzgojeval zunaj te družbe, in vsled tega meni prijetnega vzroka ne morem jemati njene kulture v velikih dozah, ne da bi se od časa do časa oglasila v meni vsiljiva potreba stopiti iz okvira kulture in se malce osvežiti od čezmerne kompliciranosti in bolestrne finosti tega življenja. V vasi je skoro prav tako neznosno tesno in otožno kakor sredi inteligence. Najboljše je kreniti v mestno beznico, kjer je, čeprav vse umazano, vendar vse tako prosto in odkritosrčno, ali pa iti na izprehod po rodnih poljih in potih, kar je jako zanimivo, zelo sveži človeka in ne zahteva od njega drugega sredstva nego dobre in trdne noge.«

V 3. številki lanske »Žizni« je pričel Gorkij nov roman: »Mužik«, ki se je nadaljeval tudi v 4. številki. V 5. številki pa je prenehal. Uredništvo je pisalo, da zavoljo bolestrni pisateljeve odklada nadaljevanje na jesenske številke. Sedaj pa objavlja uredništvo, da se »Mužik« prične drugo leto na novo. Govori se, da Gorkij ni bil bolan, ampak da je zopet enkrat zabrodil v svet, ne da bi kdo vedel, kam . . .

Šestindvajset in ena.

Poema. Spisal Maksim Gorkij.

Šestindvajset nas je bilo — šestindvajset živih strojev, zaprtih v vlažni kleti, kjer smo od jutra do večera mesili testo in delali kolače in krožke. Okna naše kleti so se vpirala v jamo, izkopano pred njimi in obloženo z opeko, ki je bila zelena od vlage. Zabita so bila okna od zunaj z gosto železno mrežo, in solnčna svetloba se ni mogla preriti k nam skozi steklo, na debelo oprášeno od moke. Naš gospodar je bil dal zato zabiti okna z železno mrežo, da bi mi ne mogli dati koščka njegovega kruha beračem ali onim našim tovarišem, ki so vsled pomanjkanja dela stradali; gospodar nas je imenoval težake in nam za obed dajal namesto mesa puhle vampe . . .

Bilo nam je zaduhlo in tesno živeti v kamenitem zaboju pod nizkim in težkim stropom, prevlečenim s sajami in pajčevino. Bilo

nam je težko in neznosno med masivnimi stenami, pokritimi z madeži od blata in plesni . . . Vstajali smo ob petih zjutraj, ne da bi se bili naspali, in topi in ravnodušni smo sedali ob šestih že za mizo, delat kolače iz testa, ki so nam ga bili pripravili tovariši med tem časom, ko smo mi spali. In celi dan od jutra do desetih v noč smo sedeli za mizo in gnetli z rokami prožno testo, pozibavaje se, da bi ne odreveneli. Drugi pa so med tem mesili moko z vodo. In ves dan je zamišljeno in otožno grgral krop v kotlu, kjer so se kuhali kolači, in pekov lopar je zlobno in urno poškrtaval po pečnem dnu in metal spolzke prekuhane testene hlebce na razbeljeno opeko. Od jutra do večera so ob strani peči gorela drva, in rdeči odsvit plamena je skakal po steni delavnice, kakor da bi nas molče zasmehoval. Ogromna peč je bila podobna spačeni glavi pravljicne pošasti — bila je videti, kakor da bi se bila pomolila izpod poda, odprla široko past, polno žarečega ognja, in dihala v nas vroče in gledala na naše brezkončno delo s črnima votlinama za dušek nad čelom. Ti dve globoki votlini sta bili kakor oči — negenljive in brezstrastne oči pošasti; gledali sta nas z vedno enakim temnim pogledom, kakor da bi se bili utrudili gledati na sužnje in bi jih, ne pričakujoč od njih ničesar človeškega, prezirali s hladnim preziranjem modrosti.

Živeč dan na dan v prahu moke, v blatu, nanesenem na naših nogah z dvorišča, v gosti, smrdljivi zaduhlosti, smo mesili testo in delali kolače, namakajoč jih s svojim potom, in sovražili smo svoje delo z ostrim sovraštvom; nikdar nismo pokusili tega, kar je prišlo izpod naših rok, raje nego kolače smo imeli črn kruh. Sedeč pri dolgi mizi drug nasproti drugemu — devet nasproti devetim —, smo cele dolge ure mehanično gibali z rokami in prsti, in tako smo se bili privadili svojega dela, da smo delali in lahko gledali v stran. In tako smo se bili nagledali drug drugega, da je vedel sleherni izmed nas za vsako gubico na obrazu svojega tovariša. Govoriti nismo imeli o čem; molčanja smo se bili navadili in zato smo molčali ves čas, ako se nismo zmerjali. Kajti vselej imaš za kaj ozmerjati človeka, posebno pa tovariša. Ali tudi kregali smo se redko — v čem se more človek pregrešiti, če je napol mrtev, če je kakor — lipov bog, če so vsa njegova čuvstva pokopana pod pezo dela? A molčanje je strašno in mučno samo onim, ki so že vse povedali in ne vedo več kaj govoriti; ljudem pa, ki niso niti pričeli svojih besed — njim je molčanje prosto in lahko . . . Toda včasih smo peli, in naša pesem se je pričlenjala tako-le: sredi dela je ma-

homa kdo vzdihnil s težkim vzdihom trudnega konja in zapel potihem eno onih zategnjenih pesmi, katerih žalobnomili motiv vselej olajša težavo duše pevčevé. Poje sam, mi spočetka molče poslušamo njegovo samotno pesem, in pesem gasne in pojema pod težkim stropom kleti kakor ogenjček sredi stepi v vlažni jesenski noči, ko sivo nebo visi nad zemljo liki svinčena streha. Potem pritegne pevcu drugi, in — glej, že plavata dva glasa tiho in žalostno po zaduhli vročini naše tesne jame. Zdajci poprime več glasov hkratu pesem — pesem vzkipi kakor val, postaja močnejša in začne malone razrivati vlažne, težke stene naše kamenite ječe . . .

Pojo vsi šestindvajsetiri; glasovi, ki se že dolgo niso po potrebi izpeli, glasovi glasni napolnijo delavnico; pesmi je tesno v njej, bije se ob kamenje sten, ječi, plaka in uživlja srce s tiho ščemečo bolestjo, orje v njem po starih ranah in vzbuja žalost . . . Pevci vzdihujejo globoko in težko; ta ali oni nepričakovano odpade od pesmi in dolgo posluša, kako pojo tovariši, in potem zopet vlije svoj glas v skupni val. Drugi žalostno vzklikne: eh! — in poje z zaprtimi očmi, in gosti, široki val glasov mu kliče morebiti v spomin cesto kje tam daleč, obsevano od svetlega solnca, široko cesto, in mladenič vidi samega sebe iti po njej . . .

Plamen v peči neprestano plapola, neprestano škrtta po opeki pekov lopar, grgra voda v kotlu, in prav tako neprestano trepeče odsev ognja na steni, molče se smejoč . . . A mi izpevamo v tujih besedah svoje topo gorje, težko žalost živih ljudi, ogoljufanih za solnce, žalost sužnjev. Tako torej smo živeli, mi šestindvajseteri, v kleti velike kamenite hiše, in bilo nam je tako zelo težko živeti, kakor da bi bila vsa tri nadstropja te hiše sezidana naravnost na naših plečih . . .

*

A razen pesmi smo imeli še nekaj lepega, nekaj, kar smo vsi ljubili, nekaj, kar nam je morebiti nadomestovalo solnce. V drugem nadstropju naše hiše je bila zlatovezilnica, kjer je poleg mnogih deklet-delavk služila šestnajstletna hišna Tanja. Slednje jutro se je prislonil k šipi okenca, izrezanega v vratih iz veže v našo delavnico, rožnat obrazček z modrimi, veselimi očmi, in zvonki, mili glasek nam je vikal:

»Arestantki! dajte mi kolačkov!«

Vsi smo se obračali na ta znani nam jasni glasek in veselo in dobrodušno zrlji v čisti deviški obraz, ki se nam je lepo nasmihal. Potrebno in prijetno nam je bilo videti k šipi pritisnjeni nosek in

male, bele zobe, ki so se svetili izpod rožnatih ustnic, odprtih vsled smeha. Zagnali smo se vsi hkratu odpirat ji vrata, prerivaje drug drugega, in — glej jo: tako vesela in mila prihaja k nam in, nastavlja svoj predpasnik, stoji pred nami, nagnivši malce na stran svojo glavico. Stoji in se smeje. Dolga in debela kita kostanjevih las se ji spušča preko pleč, ulegajoč se po prsih. Blatni, temni, pohabljeni ljudje gledamo mi na njo izpod čel — prag pri vratih je za štiri stopnje nad podom — gledamo na njo s povzdignjenimi glavami, voščeč ji dobro jutro, in ji govorimo neke posebne besede — imamo jih samo za njo. V razgovoru ž njo so i naši glasovi mečji, i naše šale nedolžnejše. Za njo imamo — vse nalašč, vse posebej. Pek jemlje iz peči lopar kolačev, najbolje podpečenih in rumenih ter jih ročno stresa Tanji v predpasnik.

»Gledi, da te gospodar ne dobi!« jo vselej opozarjamo. Ona pa se poredno smeje in nam veselo kliče:

»Zbogom, arestantki!« ter izgine namah kakor miška.

In ni je . . . A še dolgo po njenem odhodu se prijetno pogovarjamo med seboj o njej — vedno zopet govorimo ono, kar smo govorili včeraj, predvčerajšnjim . . . zato ker je tudi ona in ker smo mi in ker je vse okrog nas prav tako, kakršno je bilo včeraj, predvčerajšnjim . . . To je strašno težko in mučno, če človek živi, a okrog njega se nič ne izpreminja, in če to do smrti ne ubije duše njegove, postaja mu obdajajoča ga nepremakljivost tem mučnejša, čim dalje živi . . . Mi smo vedno govorili o ženskah tako, da nam je bilo včasih samim zoprno poslušati svoje grobo brezsrčne pogovore. In to je umljivo, ker ženske, ki smo jih poznali, morebiti res niso bile vredne drugačne besede. A o Tanji nismo nikoli nespodobno govorili; ne samo dotakniti se je z roko ni nikdar nihče se predrznil, ampak tudi nobene neslane šale ni slišala nikdar nst. Morebiti je bilo to tako zavoljo tega, ker se ni pomudila nikdar dolgo med nami: prikaže se nam pred očmi kakor zvezda, utrinjajoča se na nebu, in izgine; mogoče tudi zavoljo tega, ker je bila majhna in jako lepa, a vse lepo vzbuja do samega sebe spoštovanje celo pri surovih ljudeh.

In vrhutega — dasi je naše jetniško delo ustvarjalo iz nas tope vole, bili smo vendar vedno še ljudje, in kakor vsi ljudje, tudi mi nismo mogli živeti, da bi ne častili nobene stvari na svetu. Nad njo — ni bilo bitja pri nas, in nihče razen nje se ni zmenil za nas, živeče v kleti — nihče, dasi je stanovalo v hiši mnogo ljudi! In na posled — res, to je bilo glavno — smo jo imeli za nekaj našega,

za nekaj takega, ki je na svetu nekako samo radi naših kolačev. Šteli smo si v dolžnost dajati ji gorkih kolačev, in to nam je postalo vsakdanja žrtev idolu, to nam je postalo kakor svet obred, ki nas je s slednjim dnevom trdneje privezoval k njej. Razen kolačev smo dajali Tanji tudi mnogo svetov: — naj se toplo oblači, naj ne leta prehitro po stopnicah ter naj ne nosi pretežkih naročajev drv. Poslušala je naše svete s smehom, odgovarjala nanje s smehom in nas nikdar ubogala. Ali mi ji nismo zamerili: nam je bilo samo treba pokazati, da skrbimo za njo.

Večkrat se je obračala do nas z različnimi prošnjami; prosila je na primer, da bi ji kdo odprl težka vrata v klet, da bi ji nakljal drv — in z veseljem in nekakim ponosom smo delali to in ono, kar je želela.

Toda, ko jo je kdo izmed nas poprosil, da bi mu pošila njegovo edino srajco, je prezirljivo nanrdnila z ustnicami in rekla:

»Kajpak! Bom, seveda! . . .«

Strašno smo se smejali bedaku in — nikoli več je ni nihče ničesar prosil. Ljubili smo jo — s tem je vse povedano. Človek hoče vsekdar na koga položiti svojo ljubezen, čeprav ga včasih s tem obtežuje, včasih celo omadežuje, v stanu je svojemu bližnjemu zagreniti življenje s svojo ljubeznijo, zato ker ljubi in ne vpoštevava čuvstev ljubljenca. Mi smo morali ljubiti Tanjo, ker nismo imeli nikogar več, da bi ga mogli ljubiti.

Včasih je pričel kdo izmed nas nepričakovano tako-le modrovati: »I zakaj vendar razvajamo dekletce? Kaj je neki na njej? a? Preveč si damo opraviti ž njo.«

Precej in grobo smo se vrgli na onega, ki se je drznil izreči take besede — nekaj ljubiti smo morali: to smo si bili našli in smo ljubili. A ono, kar ljubimo mi, šestindvajseteri, mora biti nepremakljivo za vsakega nas, kakor skupna svetinja mora biti, in slednji, ki gre pri tem zoper nas — je naš sovražnik. Morebiti ne ljubimo nekaj, kar je v resnici dobro in lepo, ampak sebe — šestindvajsetere, in zato hočemo, da je ono, kar je vsem enako drago, tudi vsem enako sveto.

Ljubezen naša ni nič manj težka nego sovraštvo . . . in morebiti vprav zato nekateri ponosneži trdijo, da je naše sovraštvo zapeljivejše nego ljubezen . . . Toda zakaj ne beže od nas, če je to tako?

*

Razen naše pekarnice je imel gospodar tudi posebno pekarno za žemlje; bila je v isti hiši, in od naše jame jo je ločila samo stena. A peki žemelj — bili so štirje — so se odtegovali od nas, ker so imeli svoje delo za čistejše od našega. Zato so imeli tudi sami sebe za boljše od nas in niso prihajali v našo delavnico, ampak so se nam zaničljivo nasmihali, kadar so nas srečavali na dvorišču. Tudi mi nismo zahajali k njim: prepovedoval nam je to gospodar iz strahu, da bi mu ne kradli maslenih žemelj. Sovražili smo žemeljnike, ker smo jih zavidali: njih delo je bilo lažje od našega, imeli so prostorno, svetlo delavnico, večjo plačo in boljšo hrano in vsi so bili tako čisti, zdravi — zoprni nam. A mi smo bili vsi nekako rumeni in sivi; trije so bili sifilitični, nekateri jetični, enega je bil revmatizem čisto pokvečil. Oni so se oblačili ob nedeljah in praznikih ter prostih časih v moderne suknje in črevlje na škrip, dva sta imela harmoniko, in vsi so hodili v mestni vrt šetat. A mi smo nosili na sebi umazane cunje in copate ali cokle na nogah. Nas policija ni puščala v mestni vrt; — ali smo torej mogli ljubiti žemeljnike?

Kar zvemo nekega dne, da se je njih pek vdal pijači, da ga je gospodar odslovil in najel že drugega, in da je bil ta poprej — vojak, da hodi v atlasnem životniku in nosi zlato verižico pri uri. Radovedni smo bili videti takega gizdalina in nadejaje se, da ga kje zagledamo, smo letali neprestano drug za drugim na dvorišče.

Toda prišel je sam v našo delavnico. Z nogo je udaril ob vrata, jih odprl ter jih pustil na stežaj odprta. Potem je stopil na prag in smehljaje nam je rekel:

»Bog daj! Na zdravje, fantje!

Mrzli zrak se je v gostem dimastem oblaku vrgel skozi vrata, ovijajoč se mu okrog nog, a on je stal na pragu, zrl odzgoraj na nas, in izpod njegovih plavih, spretno zasukanih brkov so se bleščali veliki, rumenkasti zobje. Životnik je imel v resnici neke posebne vrste — sinje barve, z našitimi rožami, ves se je nekako svetil, a gumbi na njem so bili iz nekakih rdečih kamenčkov. Tudi verižico je imel.

Lep je bil ta vojak, tako visok, zdrav, rdečih lic, in velike, svetle oči so mu gledale izpod čela dobro — ljubeznivo in jasno. Na glavi je imel belo, trdo naškrobano čepico, a izpod čistega predpasnika brez najmanjšega madeža so gledali modni, zoženi, svetlo zlikani črevlji.

Naš pek ga je spoštljivo poprosil, naj bi zaprl vrata; počasi jih je zaprl in nas začel izpraševati o gospodarju. Mi smo mu drug pred drugim pravili, da je naš gospodar pretkanec stiskač, zlodej in

mučitelj — vse kar je bilo mogoče in treba povedati o njem, kar pa se ne da napisati tukaj. Vojak nas je poslušal, gibal z brki in nas opazoval z mehkim, svetlim pogledom.

»Ali imate tu mnogo deklet . . . ?« je vprašal nepričakovano.

Nekateri izmed nas so se spoštljivo zasmeli, drugi so naredili sladke obraze, nekdo je pojasnil vojaku, da jih je v hiši — devet komadov.

»Ali jih — ljubite?« je vprašal vojak, mežikajoč z očesom.

Zopet smo se spoštljivo zasmeli, ne preveč glasno in z nekakim smehom iz zadrege . . . Nekateri bi se bil hotel pokazati vojaku prav takega smelega dečka, kakor je bil on, a nihče se ni znal in nihče mogel. Nekdo je priznal to in tiho rekel:

»Kako bi mi . . .«

»Seveda vam je to težko!« je govoril vojak prepričan in nas pazljivo motril . . . »Vi nimate tistega . . . takega . . . Tiste manire . . . vnanjega pogleda, se pravi . . . v redu niste! A ženska — ona ljubi na človeku vnanjost nad vse. Za njo je, da se ima pošten korpus . . . da je vse — akurat! In zraven tega ima ženska rada moč . . . da je roka — taka-le.«

Vojak je potegnil iz žepa desnico z zaleknjenimi rokavi, do komolca golo in nam jo je pokazal . . . Roka je bila bela, silna, poraščena s svetlo, zlatorumenkasto volno.

»Noga, prsi — vse da je trdo, močno . . . In potem pa — da je človek oblečen, kakor gre . . . kakor zahteva lepota stvari . . . Mene, postavim — ženske ljubijo. Jaz jih ne kličem, jim ne namigavam — same od sebe se mi obešajo na vrat, po pet hkratu . . .«

Prisedel je na vrečo moke in dolgo pripovedoval, kako ga imajo ženske rade in kako hlabro se peča ž njimi. Nato je odšel, in ko so vrata zaškripala za njim in se zaprla, smo mi dolgo molčali v mislih nanj in na njegove pripovedi. Potem pa smo pričeli vsi naenkrat govoriti, in precej se je izkazalo, da nam je vsem ugajal. Tako preprost je in golant — pride, posedi in se pomeni. K nam ni prihajal nihče in nihče se ni razgovarjal z nami tako, po prijateljsko . . . In vsi smo govorili o njem in njegovih prihodnih uspehih pri zlatoveziljah, ki so, srečujoč nas na dvorišču, zaničljivo vihale nosove in se nas na daleč izogibale, ali pa se nesle naravnost proti nam, kakor da bi nas ne bilo na njih cesti. A mi smo imeli vedno le zabavo ž njimi, naj so hodile po dvorišču ali mimo naših oken — po zimi v nekih posebne vrste čepicah in kožuških, a po leti — v slamnkih s cvetjem in z barvastimi solnčniki v rokah. Zato

smo med seboj tako govorili o teh dekletih, da bi jim bila vzklopela kri od srama in jeze, če bi nas bile slišale . . .

»Vendar, da bi tudi Tanjuške . . . ne izpridil!« je dejal nenkrat pek v skrbeh.

Vsi smo utihnili, pobiti vsled teh besed. Na Tanjo smo bili nekako pozabili: zdelo se nam je, kakor da bi jo vojak pred nami zagradil s svojo močno, lepo postavo. Pozneje je vstal glasen prepir: eni so govorili, da se Tanja ne spusti v kaj takega, drugi so trdili, da vojaku ne odoli, tretji so naposled predlagali, ako se vojak prične vsiljevati Tanji, da se mu v tem slučaju --- polomijo rebra. In slednjič so vsi sklenili opazovati vojaka in Tanjo, opozoriti dekletce, naj se ga varuje . . . To je končalo prepire.

*

Preteklo je mesec dni; vojak je pekel žemlje, šetal z zlatoveziljami, pogosto se oglašal v naši delavnici, a o zmagah nad deklicami ni pravil več, ampak neprestano si je vihal brke in se sladko oblizoval.

Tanja je prihajala vsako jutro k nam po »kolačke« in bila je kakor vedno vesela, mila in prijazna z nami. Poskušali smo začeti ž njo pogovor o vojaku — imenovala ga je »zijalasto tele« in mu dajala še druge smešne priimke; to nas je pomirjalo. Ponašali smo se z našo deklico, videč, kako zlatovezilje nore za vojakom. Tanjino razmerje do njega nas je nekako vse dvigalo, in sami smo pričeli kakor pod vtiskom njenega razmerja občevati z vojakom malomarneje. A njo smo še bolj ljubili in bolj veselo in bolj prijazno smo jo srečavali v jutrih.

Nekoč pa je prišel vojak k nam malo vinjen. Sedel je in se začel smejati, a ko smo ga vprašali, čemu se smeje, nam je rekel:

»Dve sta si skočili v lase zavoljo mene, . . . Lidjka in Gruška . . . Ka-ako sta se razmrcvarili, a? Ha-ha! Ena drugo za lase, pa ob vežna tla pa na njo . . . ha-ha! Obraz sta si razškrabali . . . razdrapali se . . . smešno! Zakaj se neki ne morejo babe pošteno biti? Zakaj se praskajo? a?«

Sedel je na klopi, zdrav, tako čist in vesel, sedel je in se krototal brez prestanka. Mi smo molčali. Bil nam je takrat nekako neprijeten, ne da bi vedeli zakaj.

»N-naká! Kakšno srečo imam jaz pri babah! A? Smešno! Samo namignem in — moja je! Vr-raga!«

Njega bele roke, pokrite z lesketajočimi se kocinicami, so se dvignile in zopet padle po kolenih, provzročujoč glasen plosk. In gledal je nas s tako prijetno čudečim se pogledom, kakor da bi sam prav dobro ne razumel, zakaj ima tako srečo pri ženskah. Njega tolsti, rdeči obraz se je zadovoljno in srečno svetlikal, in fant se je neprenehoma sladko oblizoval.

Naš pek je silno in jezno potegnil z loparjem po ognjišču in rekel pomenljivo:

»Prava reč je podirati smrečice, pa ti smreko poderi . . .«

»To se pravi — koga ti meniš?« je vprašal vojak.

»Ti bi . . .«

»Kaj?«

»Nič . . . mi je že iz misli!«

»Ne, počakaj! Kaj si mislil? Kakšno smreko?«

Pek mu ni odgovarjal, ampak je hitel drgniti z loparjem po peči: nametaval je nanj prekuhane kolače, jemal ž njim pečene iz peči ter jih trdo metal na pod, pred fantiče, ki so jih nabirali na rličje. Delal se je, kakor da bi bil pozabil na vojaka in na razgovo ž njim. Toda vojak je mahoma postal nemiren. Vstal je na noge in pristopil k peči v nevarnosti, da se natakne s prsmi ob loparjev drog, ki je brzo švigal po zraku.

»Ne — povedi — katero misliš? Ti si me razžalil . . . Jaz? meni ne uide nobena, ne-e! Ti pa mi mečeš v obraz tako razžaljive besede . . .«

Kazal se je v resnici globoko užaljenega. Menda se ni imel ponašati s čim drugim kakor s svojo umetnostjo, občevati z ženskami; morebiti ni bilo v njem razen te sposobnosti nič živega, in mu je samo to dopuščalo, čutiti se živega človeka.

Dobe se ljudje, katerih najdražje in najboljše v življenju je kakšna bolezen njih duše ali telesa. K njej se zatekajo ves čas svojega življenja in samo od nje žive, trpe vsled nje in se hranijo ž njo ter tožijo čez njo drugim in vzbujajo s tem zanimanje bližnjega. Za to prejmljejo od ljudi sočutje, razen tega — nimajo ničesar na svetu. Vzemite jim to bolezen, ozdravite jih, in nesrečni bodo, zato ker izgube edino sredstvo življenja. Prazni postanejo potem. Včasih je človeško življenje tako revno, da je človek nehote prisiljen ceniti svojo napako in se živiti od nje; lahko bi se naravnost reklo, da so ljudje pogosto pregrešni iz dolgega časa.

Vojak je bil razžaljen, silil je v peka in vpil:

»Ne, ti moraš povedati — kdo?«

- »Povedati?« se je zdajci obrnil pek k njemu.
 »No?!«
 »Poznaš Tanjo?«
 »No?«
 »No evo ti! Poskusi . . .«
 »Jaz?«
 »Ti!«
 »Njo? To je meni — pf!«
 »Bomo videli!«
 »Bomo videli! H-ha!«
 »Ona ti že . . .«
 »Nič več ko mesec dni!«
 »Kakšna hvaljuša si ti, vojak!«
 »Dva tedna! Boste videli! Kdo je to? Tanjka! Pf! . . .«
 »No, zdaj pa le pojdi stran . . . si nam v napotje!«
 »Dva tedna — in skupaj sva! Ah ti . . .«
 »Pojdi, pojdi stran, pravim!«

Naš pek se je mahoma razjaril in zamahnil z loparjem. Vojak se je strmeč izognil udarcu, ozrl se na nas, pomolčal in tiho, zlovesče dejal: »Pa dobro!« Nato je odšel.

Med pričkanjem smo vsi molčali radovedno, kako se bo končalo. Ko pa je vojak odšel, smo vzdignili oživiljen, glasen razgovor in šum. Nekdo je zaklical peku:

- »Lepo reč si napravil, Pavel!«
 »Delaj pa molči!« je odvrnil pek temno.

Čutili smo, da je vojak v živo zadet, in da Tanji preti nevarnost. Čutili smo to, in v istem času nas je prevzela žgoča, prijetna radovednost — kaj bo? Ali se Tanja obdrži pred vojakom? In skoro vsi smo vikali s prepričanjem:

- »Tanjka? Ona se bo! Nje ne vzameš kar tako, z golo roko!«

Strašno se nam je hotelo poskusiti krepost našega božka; prizadevali smo si dokazati drug drugemu, da je naš božek — močan božek in da zmagoslavno pride iz tega boja. Naposled se nam je pričelo zdeti, da smo samo malo razdražili vojaka, in da pozabi na spor, treba nam je samo malo počegetati njegovo samoljubje. Od tega dne smo začeli živeti neko posebno, napeto nervozno življenje — tako dotlej še nismo živeli. Cele dni smo se pričkali med seboj, nekako pametnejši smo postajali in več in boljše smo govorili. Zdelo se nam je, kakor da bi igrali kakšno igro z vragom, in bi bila od naše strani postavljena — Tanja. In ko smo zvedeli

od žemelnikov, da se je začel vojak »potiti za našo Tanjko,« postalo nam je življenje grenko-dobro in tako zanimivo, da niti opazili nismo, kako se je gospodar okoristil z našim razvnetjem in nam nalagal na dan in noč dela s štirinajstimi pudi testa. Skoro vstajali nismo več od dela. Ime Tanje je bilo celi dan v naših ustih. In vsako jutro smo je čakali z neko posebno nestrpnostjo. Včasih se nam je zdelo, da bo prišla k nam, a ne bo več ona, prejšnja Tanja, ampak neka druga.

Vendar ji nismo ničesar pravili o dogodivšem se sporu. Ničesar je nismo izpraševali in občevali smo ž njo ljubeznivo in dobro ko prej. Toda že se je bilo vkradlo v to razmerje nekaj novega in drugačnega, nego so bila naša prejšnja čuvstva do Tanje — in to novo je bila ostra radovednost, ostra in hladna ko jeklen nož . . .

»Bratci, danes je zadnji dan!« je rekel neko jutro pek, pripravljajoč se k delu.

To smo dobro vedeli brez njegovega opomina, vendar smo vztrepotali.

»Opazujte jo . . . vsak čas ima priti!« je predlagal pek.

Nekdo je s pomilovanjem vzkliknil: »Pa saj z očmi ne zapaziš ničesar!«

In znova je vzbuknil med nami živahen, glasen prepir. Danes naposled spoznamo, kako čista in nedostopna za blato je posoda, ki smo mi vanjo vložili svoje najboljše. To jutro smo kakor nenadno in prvič čutili, da v resnici igramo veliko igro, da nam more ta poskušnja čistosti uničiti našega božka. Slišali smo vse te dni, da vojak trdovratno in neizogibljivo zasleduje Tanjo, a vprašati, kako ona misli o njem, je ni mogel nihče. Kakor doslej je tudi poslej hodila redno vsako k jutro nam po kolačke in bila je vedno ista ko prej.

Tudi ta dan smo kmalu začuli njen glas.

»Arestantki! Jaz sem tu . . .«

Hiteli smo ji odpirat, in ko je vstopila, smo jo zoper svojo navado sprejeli z molčanjem. Zroč jo na vse oči, nismo vedeli, kaj bi govorili ž njo, kaj bi jo vprašali. In stali smo pred njo, mračna, molčeča truma. Vidno se je začudila za njo nenavadnemu sprejemu — in zdajci smo opazili, da je pobleдела, postala nemirna, prišla v zadrego in vprašala z zadušenim glasom:

»Kakšni pa ste . . . danes?«

»Kaj pa ti?« — ji je vrgel v obraz pek mračno, ne da bi trenil z očmi od nje.

»Kaj — jaz?«

»N-nič . . .«

»Torej, dajte mi brž kolačev . . .«

Nikdar nas ni poprej priganjala . . . :

»Časa dovolj!« je rekel pek; a z mesta se ni genil in z njenega obraza ni genil z očmi.

Takrat se je namah obrnila in izginila skozi vrata.

Pek je prijel za lopar in mirno dejal, obrnivši se k peči:

»To se pravi . . . stvar je pri kraju! . . . Ej vojak! . . . lopov! . . . nesramnež! . . .«

Kakor čreda koštrunov smo se razvrstili, zadevaje se drug ob drugega ob mizi, molče sedli in se klavrno poprijeli dela. Skoro nato je nekdo rekel:

»Morebiti pa še . . .«

»No! Prav treba ti je govoriti!« je zakričal pek.

Vedeli smo vsi, da je pek pameten človek, bolj nego mi. In iz njegove zavrnitve smo spoznali, da je prepričan o vojakovi zmagi . . . Bilo nam je otožno in nestrpno . . .

Ob dvanajstih — ob času obeda — je prišel vojak. Bil je, kakor vedno, čist in gizdalinski in — kakor vedno — nam je gledal naravnost v oči. A nam ga je bilo težko pogledati.

»No, spoštovani gospodje, hočete, da vam pokažem vojaški pogum?« je rekel in se ponosno smejal. »Potem pojdite v vežo in glejte skozi špranje . . . ste razumeli?«

Šli smo in se v gosti gruči, drug nad drugim, prislonili k leseni vežni steni, obrnjeni na dvorišče. Nismo čakali dolgo. Skoro je šla preko dvorišča naglo in z zamišljenim obrazom — Tanja, preskakujoč luže skopnelega snega in blata. Izginila je za vrata v klet. Potem je korakal tja vojak, počasi in požvižgujoč. Roke je držal v žepih, a brki so se mu gibali . . .

Dež je šel; bilo je videti, kako so padale kaplje v luže, ki so se gubančile pod njih udarci. Bil je vlažen dan, siv — jako dolgočasen dan. Na strehah je še ležal sneg, a po tleh so se že kazali temni madeži blata. Tudi sneg po strehah je bil pokrit s črnorjavim, umazanim naletom. Dež je šel počasi, otožno je curljal. Neprijetno in hladno nam je bilo čakati . . .

Prvi je prišel iz kleti vojak; šel je čez dvorišče počasi, gibaje z brki, držeč roke v žepih — tak kakor vedno.

Potem — je prišla tudi Tanja. Njene oči . . . njene oči so sijale radosti in sreče, a ustnice so se nasmihale. In šla je kakor v sanjah, opotekaje se in z nestalnimi koraki . . .

Tega nismo mogli mirno prenesti. Vsi hkratu smo se vrgli k vratom, planili na dvorišče in zasiknili, zarjoveli smo na njo zlobno, glasno, divje. Ona se je stresla, ko nas je zagledala, in obstala je, kakor da bi bila vkopana v blato pod seboj. Obstopili smo jo in jo škodoželjno, brez prenehanja obsipali z nedostojnimi izrazi ter ji govorili brezsrarne stvari.

Delali nismo tega na glas, tudi ne hitro v eni sapi, videč, da tako nikamor ne more, da je obkoljena od nas, in da se moremo znesti nad njo, kolikor se hočemo. A topli je nismo, ne vem, zakaj ne. Stala je sredi nas in, pogledujoč zdaj sem, zdaj tja, poslušala naše psovke. A mi — smo jo vedno bolj in vedno silneje ometavali z blatom in strupom svojih besed.

Barva je izginila z njenega obraza. Njene plave oči, pred trenutkom tako srečne, so se široko raztegnile, prsi so težko dihale, in ustnice so vztrepetavale.

Mi pa, obdajajoč jo od vseh strani, smo se znašali nad njo, kajti bila nas je okradla. Bila je naša, za njo smo izdajali svoje najboljše, in čeprav je obstajalo to najboljše iz — skorjic beračev, bilo je vendar naše, nas dvaindvajseterih, ona pa je bila sama. Zato bi nobeno naše mučenje ne bilo moglo preseči njene krivde! Kako smo jo bridko žalili! . . . Ona pa je molčala, nas gledala z zadivljenimi očmi in po vsem telesu je trepetala.

Smejali smo se, rjoveli, tulili . . . Od nekod so se zgrnili okrog nas ljudje . . . Nekdo izmed nas je potegnil Tanjo za rokav kočmajke . . . Naenkrat so se ji zableščale oči; počasi je vzdignila roke h glavi in, popravljaje si lase, dejala glasno, a mirno, iz oči v oči:

»Ah, vi nesrečni arestantje! . . .«

In šla je naravnost proti nam, tako prosto je šla, kakor da bi nas ne bilo pred njo, kakor da bi ji ne stali na potu. Zato ji v resnici ni stal nihče izmed nas na potu.

Prišedši iz naše srede, pa je še rekla prav tako glasno in z istim nepopisnim preziranjem, ne da bi se ozrla po nas:

»Ah, vi druhal . . . vi gadje . . .«

Nato je odšla.

A mi smo ostali sredi dvorišča, v blatu, pod dežjem in sivim nebom brez solnca . . .

Potem smo tudi mi molče odšli v svojo vlažno, kamenito jamo. Kakor poprej — ni tudi poslej solnce nikdar pogledalo na naša okna, in Tanje ni bilo nikoli več k nam! . . .

(Prevedel *Ivan Prijatelj*.)

